

БУДЗЯК Василь,

д. е. н., професор, професор кафедри міжнародного менеджменту Державного торговельно-економічного університету вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0002-3744-9691
v.budzyak@knu.edu.ua

БУДЗЯК Ольга,

д. е. н., професор, професор кафедри геодезії та землеустрою Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка вул. Володимирська, 60, м. Київ, 02000, Україна

ORCID: 0000-0003-3690-1735
budzyak33@gmail.com

BUDZIAK Vasyi,

Doctor of Science (Economics), Professor, Professor at the Department of Management State University of Trade and Economics 19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0002-3744-9691
v.budzyak@knu.edu.ua

BUDZIAK Olha,

Doctor of Science (Economics), Professor, Professor at the Department of Geodesy and Land Management Kyiv National University named after T.G. Shevchenko 60, Volodymyrska St., Kyiv, 02000, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3690-1735
budzyak33@gmail.com

ОВОЧІВНИЦТВО У СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Вступ. Овочі щодня мають бути присутніми в раціоні кожної людини, адже вони є однією з найважливіших складових продовольчої безпеки країни.

Проблема. Через російську агресію змінилася обсяги вирощування у східних та південних регіонах, а також експортно-імпортні умови розвитку вітчизняного овочівництва. Зокрема порушені логістичні ланцюги постачання ранніх овочів в Україну та експорту найпопулярніших вітчизняних овочів на зовнішні ринки.

Метою статті є аналіз наявних причин і проблем прискореного розвитку вітчизняного овочівництва та обґрунтування напрямів оптимізації імпорту й експорту овочівницької продукції в Україні.

Методи. Матеріалами дослідження є праці закордонних і вітчизняних учених. Використано загальнонаукові методи дослідження: системний і комплексний аналіз, синтез, абстрагування.

Результати дослідження. До початку масштабного вторгнення РФ та окупації частини східних та південних територій України посівні площі під вирощування овочів майже не змінювалися, проте врожайність помірно зростала. Загалом Україна вирощує овочів майже на третину більше, ніж споживає, при цьому українці вживають їх

VEGETABLE FARMING IN THE FOOD SECURITY SYSTEM OF THE STATE

Introduction. Vegetables should be present in the diet of every person every day; that is, they are one of the most important components of the country's food security.

Problem. As a result of Russian aggression, the volumes of cultivation in the eastern and southern regions, as well as the export-import conditions for the development of domestic vegetable growing, have changed. In particular, the logistics chains for the supply of early vegetables to Ukraine and the export of the most popular domestic vegetables to foreign markets have been disrupted.

The aim of the article is to analyze the existing causes and problems of the accelerated development of domestic vegetable production and to substantiate the directions for optimizing the import and export of vegetable production in Ukraine.

Methods. The research materials are the works of foreign and domestic scientists. The article uses general scientific research methods: systematic and complex analysis, synthesis, abstraction.

Results. Before the beginning of the large-scale invasion of the Russian army and the occupation of parts of the eastern and southern territories of Ukraine, the acreage for growing vegetables almost did not change, but the yield increased moderately. In general, Ukraine grows almost a third more vegetables than it consumes, while Ukrainians consume even more of them than the established norms.

навіть більше від встановлених норм. Результати аналізу експортно-імпорتنних відносин у сфері овочівництва свідчать про поступове зменшення обсягів експорту овочів з України з одночасним збільшенням імпорту.

Висновки. Основними проблемами розвитку овочівництва в Україні є зменшення посівних площ, зокрема через масштабну агресію з РФ та окупацію значних територій найсприятливіших для вирощування овочів регіонів; неефективна структура овочівництва; глобальні кліматичні зміни.

Для оптимізації овочівництва слід розробити та впровадити відповідні організаційно-управлінські, фінансові заходи як на державному, так і галузевому рівнях. Також важливим є постійно покращувати технології вирощування продукції, впроваджувати провідний світовий досвід.

Ключові слова: імпорт, експорт, овочі, овочівництво.

Analysis of export-import relations in the field of vegetable growing indicates a gradual decrease in the volume of exports of vegetables from Ukraine with a simultaneous increase in imports.

Conclusions. The main problems of the development of vegetable growing in Ukraine are the reduction of cultivated areas, including as a result of large-scale aggression by the Russian Federation and the occupation of large areas of regions most favourable for growing vegetables; inefficient structure of vegetable growing; as well as global climate change.

In order to optimize foreign economic activity in vegetable production, it is necessary to develop and implement appropriate organizational, managerial and financial measures both at the state and branch levels. It is also important to constantly improve production technologies, to implement world-leading experience.

Keywords: imports, exports, vegetables, vegetable growing.

JEL Classification: O13, Q17, Q56

Вступ. Цінність овочів є не лише в їхній корисності в загальній системі харчування людини (їхня присутність у щоденному раціоні обов'язкова), але й у різноманітності та можливостях переробки (квашення, соління, сушіння, замороження). Адже овочі є однією з найважливіших складових продовольчої безпеки країни.

Проблема. Воєнна агресія російської федерації значною мірою вплинула на обсяги вирощування та експортно-імпортні можливості вітчизняного овочівництва. Зокрема порушені логістичні ланцюги постачання ранніх овочів в Україну та експорту вітчизняних овочів, що мають найбільший попит, на зовнішні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявні наукові публікації щодо сфери вітчизняного овочівництва здебільшого присвячено питанням розвитку внутрішнього ринку окремих видів овочів. Проте комплексний і системний підхід до вирішення проблем прискореного розвитку вітчизняного овочівництва, підвищення його ролі на європейському та світовому ринках відсутній. Загалом питання розвитку вітчизняного овочевого ринку вивчає велика кількість науковців. Утім, майже всі ці дослідження мають вузько виробничий характер [1; 2]. Зокрема О. Бочко та Н. Рожко [3] приділили значну увагу оцінюванню виробничо-економічних параметрів господарств, які вирощують овочі. Г. Бірта й Л. Флока вивчали розвиток органічного овочівництва в Україні та його можливості на європейському ринку [4]. Однак експортний потенціал вітчизняного овочівництва розкрито недостатньою мірою.

Метою статті є виявлення причин та проблем прискореного розвитку вітчизняного овочівництва, а також обґрунтування напрямів оптимізації зовнішньої торгівлі овочевою продукцією в Україні.

Методи. Використано загальнонаукові методи дослідження: синтезу та абстракції, системний і комплексний аналіз.

Результати дослідження. Загалом у світі промислово вирощують близько 600 видів овочів, а в Україні – лише 40 їхніх видів, отже, вітчизняний ринок овочів не можна вважати достатньо розвиненим. через відносно невеликі посівні площі під овочевими культурами в Україні: у 2021 р. усього 460.8 тис. га, що на 4.1 тис. га більше, ніж у 2020 р., але майже на 60 тис. га менше проти рекордного 2000 р. (*табл. 1*).

Таблиця 1

Посівні площі овочів і баштанних культур в Україні у 1990–2021 рр.

Область	Посівна площа, тис. га						
	1990	2000	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Україна</i>	447.2	518.6	446.3	440.3	452.4	464.9	460.8
Крим АР	20.7	21.7	–				
Вінницька	20.7	18.6	21.7	21.2	21.2	21.3	22.8
Волинська	7.6	10.2	13.7	12.9	12.9	12.6	12.5
Дніпропетровська	29.7	34.2	35.6	35.9	37.7	36.6	37.0
Донецька	30.5	36.3	14.4	14.5	14.9	15.1	16.2
Житомирська	10.0	13.8	13.2	14.5	17.0	19.7	17.3
Закарпатська	6.5	10.7	13.3	13.4	12.6	12.8	12.1
Запорізька	21.9	27.9	16.9	14.9	13.9	13.9	11.7
Івано-Франківська	7.2	10.8	10.2	10.1	10.2	10.3	10.9
Київська	28.8	25.2	28.7	29.6	28.2	28.8	33.4
Кіровоградська	17.5	24.3	18.4	18.2	17.8	17.9	17.0
Луганська	21.0	18.9	8.5	6.1	6.3	5.5	5.7
Львівська	10.4	19.4	25.6	26.1	36.5	42.0	42.3
Миколаївська	18.3	20.8	19.1	18.5	18.2	18.6	18.4
Одеська	37.6	34.6	22.1	18.1	17.0	16.4	15.2
Полтавська	20.6	24.9	24.2	24.8	24.4	24.5	24.4
Рівненська	9.2	9.7	12.6	12.6	12.6	12.7	12.8
Сумська	13.9	12.4	11.1	11.0	10.8	11.5	11.5
Тернопільська	9.5	12.6	11.4	11.4	11.9	12.0	11.1
Харківська	22.1	35.4	30.9	30.8	31.8	31.9	31.6
Херсонська	22.3	36.0	41.6	41.7	41.1	41.3	40.7
Хмельницька	15.8	12.9	11.1	11.3	10.8	11.1	10.5
Черкаська	22.6	22.1	19.6	19.0	20.1	23.6	21.3
Чернівецька	8.8	10.3	12.5	12.6	12.9	13.1	13.0
Чернігівська	14.1	14.9	9.9	11.1	11.6	11.7	11.4

Джерело: складено авторами за [5].

Як видно з *табл. 1*, найбільші площі засіяно овочевими культурами у Львівській, Херсонській, Дніпропетровській, Київській і Харківській областях.

Натомість обсяг виробництва овочів та баштанних культур в Україні у 2021 р. досягнув найвищого значення за останні п'ять років (*табл. 2*), отже, й урожайність овочевих культур зростає (до 215.4 ц/га).

Таблиця 2

**Обсяги вирощування овочів і баштанних культур
в Україні у 1990–2021 рр.**

Область України	Обсяг, тис. т						
	1990	2000	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	6666.4	5821.3	9286.3	9440.2	9687.6	9652.8	9935.2
Крим АР	427.7	185.5	–				
Вінницька	238.2	196.2	483.3	461.4	455.7	429.7	502.9
Волинська	124.7	110.6	302.6	280.2	281.9	279.9	274.1
Дніпропетровська	455.7	433.0	702.6	749.0	727.5	684.6	793.0
Донецька	617.8	444.5	233.1	235.8	270.2	241.4	288.1
Житомирська	149.5	194.5	327.2	340.1	393.7	403.3	376.7
Закарпатська	128.6	123.3	271.3	283.6	271.0	280.9	260.0
Запорізька	310.0	230.9	352.3	273.9	273.9	254.0	256.1
Івано-Франківська	98.8	133.9	174.2	177.6	181.5	185.2	192.7
Київська	464.0	295.2	581.1	604.2	565.8	566.5	707.6
Кіровоградська	182.7	212.7	243.2	257.6	260.8	254.0	259.3
Луганська	288.0	249.0	186.8	164.2	177.8	148.5	153.8
Львівська	181.8	268.6	511.1	512.8	709.1	806.7	829.2
Миколаївська	285.0	174.1	554.5	515.6	478.5	575.3	629.9
Одеська	461.9	301.0	287.7	270.7	289.4	246.6	240.7
Полтавська	285.6	199.3	402.4	524.5	545.6	563.1	567.5
Рівненська	127.3	133.6	268.1	265.1	268.9	274.7	273.1
Сумська	191.7	137.7	183.9	201.2	203.2	205.2	209.0
Тернопільська	140.6	140.0	274.3	265.3	282.9	272.7	270.4
Харківська	277.5	415.7	687.7	694.4	675.9	578.6	568.1
Херсонська	423.4	421.5	1268.9	1317.0	1320.0	1315.7	1231.2
Хмельницька	185.4	155.2	268.7	262.8	249.4	224.6	224.0
Черкаська	320.9	344.2	313.3	354.7	358.8	387.9	378.7
Чернівецька	123.9	146.2	234.3	238.3	247.5	253.7	255.7
Чернігівська	175.7	174.9	173.7	190.2	198.6	220.0	193.4

Джерело: складено авторами за [5].

Дані *табл. 2* свідчать, що за обсягом валового збору овочів та баштанних культур лідерами є Херсонська, Львівська, Дніпропетровська, Київська та Харківська області.

Оцінюючи рівень забезпеченості овочами, варто зазначити, що Україна вирощує їх майже на третину більше, ніж споживає [6]: зокрема у 2020 р. Україна вжила лише 71 % вирощеного урожаю овочів. Однак щороку українці споживають овочів більше за встановлену норму у 161 кг на одну особу на рік (*табл. 3*) [7].

Зважаючи на вже окуповані території та території ведення бойових дій через російську агресію, посівні площі овочів в Україні будуть зменшені мінімум на 20–21 %, насамперед у східних і південних регіонах. На Луганщині цього річ взагалі не проводилося жодних посівних робіт, оскільки область окупована на 95 %.

Баланс овочів і баштанних культур в Україні у 2015–2020 рр.

Показник	Обсяг, тис т					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво	9792	9998	9721	9940	10244	10148
Зміна запасів на кінець року	-213	73	-39	78	451	437
Імпорт	95	136	129	188	313	292
Усього ресурсу	10100	10061	9889	10050	10106	10003
Експорт	212	224	444	434	284	297
Витрати на посадку	110	110	109	112	110	110
Інші витрати	2767	2743	2553	2577	2837	2750
Фонд споживання	6890	6984	6783	6927	6924	6846
Споживання на 1 особу, кг	160.8	163.7	159.7	163.9	164.7	164.0
Виробництво на 1 особу, кг	215	221	219	223	231	231

Джерело: складено авторами за [8].

Найбільш проблемними щодо посівів і вирощування є, крім Луганської, ще й Херсонська, Запорізька та Донецька області. Втім, навіть попри це, потреби внутрішнього ринку в овочах у 2022 р. будуть задоволені. Дефіцитними є баштанні овочеві культури, які вирощуються в південних областях України, передусім на Херсонщині.

Аналіз експортно-імпортних відносин у сфері овочівництва свідчить про поступове зменшення обсягів експорту овочів з України з одночасним збільшенням імпорту (рис. 1).

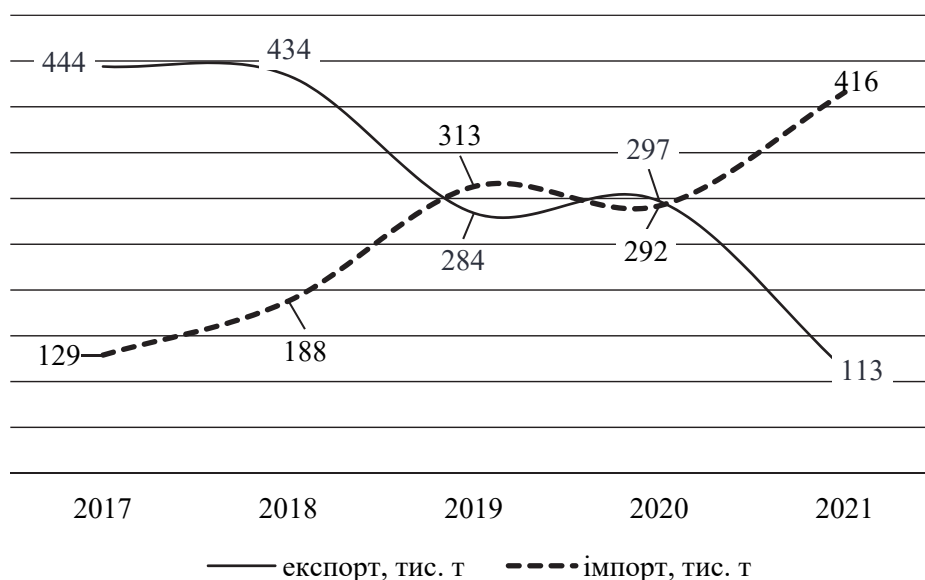

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі овочами в Україні у 2017–2021 рр.

Джерело: складено авторами за [9].

В експорті овочів з України у 2021 р. переважали цибуля та картопля, а в імпорті – картопля й помідори (рис. 2). Найбільше овочів Україна імпортує у лютому, березні та квітні щороку.

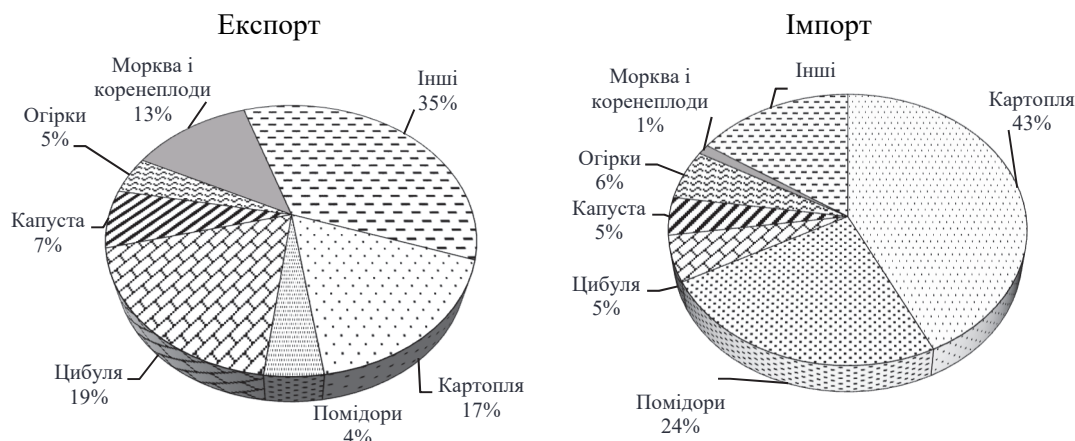

Рис. 2. Структура експорту та імпорту овочів за культурами в Україні у 2021 р.

Джерело: складено авторами за [9].

Власне розпочата росією воєнна агресія проти нашої країни певною мірою призупинила імпорт ранніх овочів, що спричинило високе зростання цін на відповідну овочеву продукцію, починаючи з середини березня з набуттям максимальних значень у кінці квітня й на початку травня 2022 р. У середньому ціни зросли 50–70 %.

Зростанню цін на ранні овочі також сприяв той факт, що 19 % тепличних господарств розташовані у Запорізькій області, територія якої окупована на 60 %, і ще 11 % – у Херсонській, яка окупована на 80 %. Не задовольняє потреби вітчизняних споживачів у ранніх овочах і невелика кількість тепличних господарств, площа яких становить лише 6.4 тис. га. Відповідно й обсяг вирощування ними ранніх овочів не перевищує 0.5 млн т.

Загалом спостерігається така закономірність: якщо обсяги імпорту постійно зростають, то експорту – зменшуються. При цьому основними країнами – партнерами України, до яких ми експортуємо овочі, є Нідерланди, Білорусь і Молдова. Основними ж імпортерами овочів в Україну є Німеччина, Нідерланди та КНР. Так, у вартості імпортованої в Україну овочевої продукції у грошовому вираженні в січні 2022 р. частка Нідерландів становила 99 %, Німеччини – 0.04 %, КНР – 0.06 % [10]. Проте ситуація з лідерством країни імпортера змінюється щомісяця залежно від ситуації на внутрішньому ринку.

Загальний обсяг вітчизняного експорту овочів на світовий ринок є мізерним. Зокрема Україна постачає лише 0.3 % світового обсягу споживання овочів, що відповідає 41-му місцю в рейтингу експортерів цієї продукції. Однак по окремих позиціях, наприклад картоплі, Україна у 2020 р. посіла 3-є місце у світі після КНР та Індії. Однією з основних причин такого становища є відносно низька дохідність овочів, експортованих з України за останні роки порівняно з іншою сільсько-господарською продукцією (рис. 3).

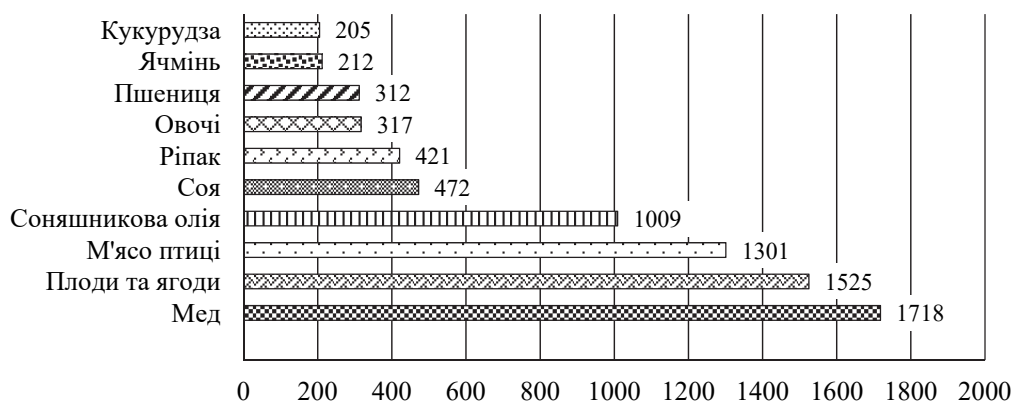

Рис. 3. Дохідність експортованої сільськогосподарської продукції з України станом на 01.01.2021 р., дол. США за 1 т

Джерело: складено авторами за [11].

Як наслідок, прослідковується залежність між експортом зернових та овочевих культур. Так, за збільшення дохідності зернових культур зростатиме обсяг їхнього експорту, водночас зменшуватиметься дохідність овочевих культур і відповідно обсяги їхнього експорту. І навпаки, якщо знижуються доходи сільгоспідприємств від зернових культур, то це зумовлює зростання доходів від овочевих культур.

Друга причина зменшення обсягів експорту вітчизняної овочевої продукції за останні роки полягає в неефективній структурі овочівництва. Зокрема наразі 80 % овочів, а за окремими позиціями (зокрема картопля) більше як 97 % вирощують у господарствах населення переважно для власного споживання або ж для збуту надлишків цієї продукції на внутрішньому ринку.

Третя причина низьких обсягів експорту вітчизняних овочів зумовлена наслідками глобального потепління, а саме аридизацією (засушливістю) клімату та опустелюванням територій. Це потребує негайного та значного збільшення площ зрошувальних земель, що насамперед вимагає значних матеріальних затрат. Іншим побічним ефектом глобального потепління є збільшення кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ і процесів, зокрема надмірних опадів або тривалих посух тощо.

Для покращання експортно-імпоротної діяльності в овочівництві України доцільно вжити низку заходів.

Збільшення обсягів та частки промислового вирощування овочів. У середньому 85 % овочів населення вирощує у приватних господарствах. Відповідно промисловим способом – лише 15 %.

Збільшення обсягів вирощування органічних овочів у фермерських господарствах. Нині в Україні працюють лише 50 органічних фермерських господарств, що вирощують усього 2.9 тис. т овочів [12].

Розвиток вітчизняного сортового насінництва. Розробленням нових сортів займається наразі лише Національна аграрна академія наук, що фінансується за залишковим принципом, а тому не має достатніх ресурсів для розроблення нових сортів овочів. Крім цього, наразі в країні у пріоритеті розробка нових сортів зернових, а не овочевих

культур. До того ж для промислового вирощування овочів в Україні потрібно не лише високопродуктивні, але й безпечні сорти, що передусім вимагає приведення у відповідність до європейських вимог власної системи їхньої сертифікації.

Збільшення обсягів зрошувальних площ. Із загальної площі меліорованих земель близько 25 % обліковуються як зрошувальні землі: серед них лише 80 % зберегли системи зрошення, ще менше їх використовують на практиці.

Збільшення обсягів найбільш затребуваної вторинної овочевої продукції, наприклад сушених та заморожених овочів. Для порівняння: Польща щороку експортує заморожених овочів на суму 350 млн дол. США, Україна ж – лише на 4,9 млн дол. США, тобто у 7 разів менше [13].

Зменшення у структурі собівартості овочів імпоротної складової. Передусім варто розробити вітчизняні аналоги засобів захисту овочів від шкідників та хвороб, а також якісну вітчизняну овочесаджальну та овочезбиральну техніку.

Вирощування найбільш затребуваних, насамперед, в ЄС, сортів овочів. Останніми роками в експорті овочів на європейський ринок з України домінує молода картопля та цибуля. Тоді як найбільший попит у європейців має так звана нішева овочева продукція, наприклад, батат (солодка картопля), пекінська та цвітна капуста тощо.

Оптимізація митно-тарифної політики в сфері овочівництва. Спостерігається зменшення митно-тарифних обмежень (насамперед у рамках створення нових зон вільної торгівлі) на імпортовані в Україну овочі та фрукти навіть за відносного насичення внутрішнього ринку аналогічною вітчизняною овочевою продукцією.

Розширення державної підтримки розвитку овочівництва в Україні. Державна фінансова підтримка в Україні є мізерною, до того ж вона розпочалася лише у 2020 р. з прийняттям Концепції державної цільової програми розвитку овочівництва на період до 2025 р [14].

Крім запропонованих організаційно-управлінських та фінансових заходів щодо сприяння розвитку вітчизняного овочівництва, доцільно покращувати також вітчизняну технологію вирощування овочів завдяки: вибору оптимальної сівозміни; використанню якісного посадкового матеріалу; профілактиці та реалізації заходів щодо запобігання розповсюдженню і розвитку хвороб; боротьбі зі шкідниками та надмірним хімічним навантаженням на рослини. Для овочів також важливим є дотримання Протоколу вирощування овочевих культур, що враховує систему захисту, аналіз ґрунту, вивчення фітопатологічної ситуації, яка складається у сезоні тощо. Основна мета – отримати на виході якісний та екологічно безпечний продукт.

Висновки. Основними проблемами розвитку овочівництва в Україні є: зменшення посівних площ, зокрема через масштабну агресію з боку РФ і окупації значних територій, найсприятливіших для вирощування овочів регіонів; неефективна структура овочівництва; глобальні кліматичні зміни.

Для оптимізації зовнішньоекономічної діяльності в овочівництві необхідно розробити та впровадити відповідні організаційно-управлінські, фінансові заходи як на держаному, так і на галузевому рівнях, а саме: збільшення обсягів і частки промислового овочівництва, зрошуваних площ, обсягів вирощування органічних овочів на фермах, обсягів найбільш масової вторинної овочевої продукції; розвиток вітчизняного сортового насінництва; зменшення імпоротної складової в структурі собівартості овочів; оптимізація митно-тарифної політики в галузі овочівництва; розширення державної підтримки розвитку овочівництва в Україні; вдосконалення технології вирощування овочів.

Різноманітність та відмінності в дохідності окремих видів овочів вимагає детальнішого вивчення наявних перешкод щодо їхнього вирощування та експорту в Європейський Союз та інші країни – зовнішньоторговельні партнери України, що може стати перспективою подальших наукових досліджень.

Конфлікт інтересів: Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин з державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що один з авторів не працює в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів і редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яцишина Л. К. Дослідження ринку овочів і фруктів в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 105-109.
2. Скибчук А. Закатали в дело. Рынок овощной консервации зависит от сбора урожая и стоимости продукции. *FOOD.UA. Продукты Украины*. 2019. № 4. С. 6-11.
3. Бочко О. Ю., Рожко Н. Я. Ціна як основний чинник кластерного аналізу ринку овочів і фруктів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія Економічні науки*. 2020. № 1. С. 48-54.
4. Бірта Г. О., Флока Л. В. Еко та ГМО-продукти. Полтава: ПУЕТ, 2019. 74 с.
5. Рослинництво України. Київ: ДСС, 2022. С. 99. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/05/zb_rosl_2021.pdf.
6. Антонюк О. П. Аналіз структури експорту агропродовольчої продукції. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 3. С. 27-32.
7. Строченко Н. І. Економічні аспекти зростання експорту продукції АПК України у контексті запровадження стандартів із вуглецевої сертифікації. *Економіка*. 2014. № 7. С. 75-81.
8. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. Київ. Держстат України, 2021. С. 39 URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/Zb_Vsph_2020.pdf.
9. Несмачна М. Овочі в умовах війни: планове виробництво, посівні площі, залишки. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1282-ovochi-v-umovah-viyni-planove-virobnitstvo-posivni-ploschi-zalishki>.
10. Зовнішня торгівля товарами у січні 2022 року. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Агробізнес України. *Інформаційний Довідник*. 2021. Вип. 8. С. 8. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
12. Органічне овочівництво. Ринок на низькому старті, або тренди 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/organicne-ovocivnictvo-rinok-na-nizkomu-starti-abo-trendi-2021>

13. Експорт заморожених овочів б'є рекорди. URL: <https://agrotimes.ua/ovochi-sad/eksport-zamorozhenyh-ovochiv-bye-rekordy/>
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку овочівництва на період до 2025 року" від 21.10.2020 р. за № 1333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2020-%D1%80#Text>

REFERENCES

1. Jacyshyna, L. K. (2019). Doslidzhennja rynku ovochiv i fruktiv v Ukraini [Research of the vegetable and fruit market in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 2, 105-109 [in Ukrainian].
2. Skibchuk, A. (2019). Zakatali v delo. Rynok ovoshhnoj konservacii zavisit ot sbara urozhaja i stoimosti produkcii. [Rolled into business. Canned vegetable market depends on harvest and production value] *FOOD.UA. Produkty Ukrainy – FOOD.UA. Products of Ukraine*, 4, 6-11 [in Ukrainian].
3. Bochko, O. Ju., & Rozhko, N. Ja. (2020). Cina jak osnovnyj chynnyk klasterного analizu rynku ovochiv i fruktiv [Price as the main factor of the cluster analysis of the vegetable and fruit market]. *Naukovyj visnyk Poltav'skogo universytetu ekonomiky I torgivli. Serija. Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade. Series. Economic sciences*, 1, 48-54 [in Ukrainian].
4. Birta, G. O., & Floka, L. V. (2019). Eko ta GMO-produkty [Eco and GMO products]. Poltava: PUET [in Ukrainian].
5. *Roslynyctvo Ukrainy [Plant cultivation of Ukraine]* (2022). http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/05/zb_rosl_2021.pdf [in Ukrainian].
6. Antonjuk, O. P. (2014). Analiz struktury eksportu agroprodovol'choj produkcii [Analysis of the structure of export of agro-food products]. *Ekonomika harchovoi promyslovosti – Economics of the food industry*, 3, 27-32 [in Ukrainian].
7. Strochenko, N. I. (2014). Ekonomichni aspekty zrostantnja eksportu produkcii APK Ukrainy u konteksti zaprovadzhennja standartiv iz vuglecevoi sertyfikacii [Economic aspects of the growth of exports of agricultural products of Ukraine in the context of the introduction of carbon certification standards]. *Ekonomika. – Economy*, 7, 75-81 [in Ukrainian].
8. *Balansy ta spozhyvannja osnovnyh produktiv harchuvannja naseleнням Ukrainy [Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine]* (2021). Kyi'v. Derzhstat Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/Zb_Bsph_2020.pdf [in Ukrainian].
9. Nesmachna, M. (2022). Ovochi v umovah vijny: planove vyrobnyctvo, posivni ploschi, zalyshky [Vegetables in war conditions: planned production, sown areas, residues]. <https://kurkul.com/spetsproekty/1282-ovochi-v-umovah-viyni-planove-virobnitstvo-posivni-ploschi-zalishki> [in Ukrainian].
10. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Foreign trade in goods in January 2022". <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
11. Agribusiness of Ukraine [Ahrobiznes Ukrayiny]. *Informatsiynyy Dovidnyk*. (Iss. 8). (n.d.). <https://agribusinessinukraine.com/> [in Ukrainian].
12. Agravery (2022), "Organic vegetable growing. Market at a low start, or trends 2021". <https://agravery.com/uk/posts/show/organicne-ovocivnictvo-rinok-na-nizkomu-starti-abo-trendi-2021> [in Ukrainian].
13. Agrotimes (2022), "Export of frozen vegetables breaks records". <https://agrotimes.ua/ovochi-sad/eksport-zamorozhenyh-ovochiv-bye-rekordy/> [in Ukrainian].
14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "On approval of the Concept of the State target program for the development of vegetable growing for the period until 2025". Vol. 1333. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 14.06.2022.

Прийнято до друку 04.07.2023.

Публікація онлайн 05.09.2022.